

ראיון // Leónidas Martín

איך הכל התחיל? מה גרם לך לבחור את הדרך הזו להביע את עצמך?

בצעירותי חייתי במהלך תקופה את האקטיביזם ואת האמנות כשני דברים נפרדים. הייתי אקטיביסט, ושם לא נכנס כל מה שידעתי כאמן, הסטנדרטים האמנותיים ירדו כשעשיתי דברים כגון שלט, הצגת תיאטרון וכו'...
ומהצד השני, כשהייתי אמן הפוליטיקה נכנסה כמשהו מאוד ייצוגי, מאוד ריק מתוכן.
וזה נמאס עליי. באופן מסויים חיפשתי את הדרך לערבב את שני העולמות האלו, מבלי שאף אחד מהם יתדרדר.
זה לא שבגלל שאני אקטיביסט גורלי נחרץ לצייר ציורי קיר מזעזעים. וגם לא כאמן אין ברירה אלא לעשות אומנות מרוקנות מתוכן פוליטי וחברתי. אז ניסינו לעשות משהו שמפגיש את שני הדברים.
לזה אנחנו קוראים 'הסוכנים' [Las Agencias], קבוצה שהקמנו, שהורכבה מהרבה אנשים בשנת 2001-1,999, שם התפתחו הפרויקטים הראשונים שלנו. משם היינו קבוצת אנשים שהקמנו את 'באמצע' [EnMedio].

באיזה רגע החלטת לאחד את העולמות האלה? קרה אירוע ספציפי?

זה היה בזמן התנועה לאנטי-גלובליזציה, בשנת 99, היו כמה שנים שהיה נראה כאילו הפוליטיקה נגמרה לתמיד. הקפיטליזם ניצח, וזה מה שהיה תמיד. האמנות בתקופה ההיא נעה לטריטוריה שלא התעניינה בפוליטיקה ובחברה, זה נשמע כמו משהו משנות ה-60, התחילו לומר לנו שאנחנו כמו היפים, ושהפוליטיקה לא מעניינת.
אבל התנועה לאנטי גלובליזציה ב-99' מיצבה דרך חדשה לעשות פוליטיקה, עם אינטרנט, עם דרכים חדשות. ושם נוצר סוג חדש של אקטיביזם חברתי, או אמנות חדשה הקשורה לתנועה. ואלו הם אנחנו ועוד כמה אחרים שעושים את זה.

מאיפה מגיע הכסף לעשות את כל הפעולות האלו?

בהתחלה, 'הסוכנויות' נולדו כי היו הרבה גורמים בברצלונה שהיו מעוניינים להכניס בין קירותיהם את מה שקרה בחוץ, תנועת האנטי-גלובליזציה. ואנחנו היינו אלה שעשו את זה- נתנו לנו כסף, כדי לפתח תהליך. זו הייתה ההתחלה. לאחר מכן אנחנו היינו תמיד אוטונומיים. השגנו כסף מכנסים, שיחות, סדנאות.. וגם במשך הרבה שנים ארגנו מסיבה שנתית גדולה, שהכניסה לנו הרבה כסף לשנה. הפסקנו לארגן אותה כי הזדקנו..
ברחוב?

כן ברחוב, מסיבה גדולה מאוד. או שלפעמים היינו משכירים מקום, עם דיג'יי..

במשך כל השנים האלה תמיד החזקנו גם עבודה, את זה החלטנו כשהיינו צעירים, לשמור את הכלכלה היחידנית שלנו מחוץ לקולקטיב, שלא תהיה תלויה בה. אני לשל, פרופסור באוניברסיטה, מישהי אחרת צלמת, מעצבים. כך שמרנו תמיד את מרחב האמנות והאקטיביזם שלנו חופשי. כדי לעשות את מה שאנחנו רוצים

באמת, כי אנחנו לא תלויים באף אחד.
אם כך כל מה שאתם מרוויחים בפעילויות אלו הולך לתנועה?
חלק אחד הולך לקולקטיב וחלק אחר למי שמעביר את הפעילות.

מה הנושאים העיקריים שמעניינים אותך, שנותנים לך השראה, שגורמים לך לזוז?
אנחנו אף פעם לא עובדים עם נושאים חיצוניים. כמו הרעב בהודו למשל, אנחנו לא חיים בהודו, לכן
אנחנו לא עובדים עם זה כקונפליקט. אנחנו תמיד עובדים עם קונפליקטים שפוגשים אותנו כאנשים, בחיי
היומיום. למשל יוקר המגורים, כלונו סבלנו מיוקר המגורים, אלו בעיות שהשפיעו עלינו באופן ישיר.
לכן אנחנו לא באמת בוחרים את הנושאים.. הם בוחרים אותנו.
אנחנו מאוד מתעניינים בכל הנושא של האסון האקולוגי. לראות איך זה הולך להשפיע על העולם ועל האנשים.
וגם מה שאנחנו קוראים לו 'עולם מגודר'. איך חלק מהאנשים עמו אמצעים מתחילים להתבצר, כאן אתם
יודעים על זה לא מעט, הולכים ועוברים למצב של התבודדות והתגוננות, מתקרבים למעגל של ביטחון נגד
האחרים. כאשר לאחרים אין אמצעים והם חיים בתנאים אחרים. זה תהליך שקורה עכשיו בכל העולם. אז אנחנו
חושבים על דברים שקשורים בזה, ועושים הרבה חקירה, ופעולות.. יש אחת משעשעת שאנחנו חושבים עליה..
אולי נדבר עליה מאוחר יותר.

כשגרתי בצ'ילה הסטודנטים היו שובתים במשך חודש בשנה, כל שנה מחדש. ואותי הדהים אלפי האנשים שהיו
יוצאים לרחובות, ההקרבה שעושים הסטודנטים ועדיין כלום לא משתנה. עכשיו עם הפגנות הענק שקורות שם,
לא יודעת מה יקרה, אבל בינתיים אנשים לקחו את ההחלטה להפגין כבר חודשים אבל שום דבר לא משתנה
והאנשים מתים, לא עובדים ואף אחד לא מרוויח מהסיטואציה הזו. מה עושים כדי לשנות את המצב הזה?, או
מתי מחליטים שההפגנות כבר איבדו את הכוח לשנות? האם את רואה דרך שההפגנות יביאו לשינוי? והאם
הפגנות זה הכלי שיש להשתמש בו, או שאולי אין להן את הכוח להביא לשינוי? האם יש דרך אחרת לדחוף
לשינוי, אולי צורה אחרת של אקטיביזם?

אנדריאה: אני חושבת שהסיטואציה עכשיו היא שסופסוף, כל התנועות וההפגנות הנפרדות שצצו
משנות ה-90 עד עכשיו - בנושאים: חינוך איכותי חינוך, בריאות ציבור חינוך, שירותים בסיסיים חינוך, פנסיות,
שמירה על משאבי הטבע- כל אלה התאחד עכשיו באופן ספונטני. מכאן כל האנשים החלו ליצור דיאלוג, וליצור
מקום של הידברות, של תקשורת ושל התאספות, מה שקודם לא קרה. עכשיו אנשים זרים בכל קצוות החברה
מצאו מרחב משותף. נכון לעכשיו מה שהם השיגו זה שבשנה הבאה תעשה בדיקה שתברר האם צ'ילה רוצה או
לא רוצה לשנות את החוקה. שהיא הבסיס למדיניות הניאו-ליברליסטית שהמדינה מנהיגה. כך שנכון להרגע יש
צעד קדימה לשינוי, בפעם הראשונה לאחר 30 שנה. לכן אני חושבת שהאלימות היא מצד הממשלה, כך שמגיע
רגע שבו האנשים בצ'ילה מרגישים שאין להם מה להפסיד, אלא להיפך, הם יכולים להפוך להיות חלק ממשוהו.
אני חושבת שמתישו זה יעצר, אבל המדינה סגורה מדי למשא ומתן, לכן אני חושבת שתהיה אכזבה גדולה. כי
כולם מקווים לשנות את הכל בבת אחת, וזה לא יהיה אפשרי. לאט לאט יעשו צעדים בקצב צב, אבל כן יש שינוי
ועכשיו כבר אין דרך חזרה, האנשים נחושים ומאורגנים. אבל בטח זה יגווע כמו כל התנועות החברתיות ואז יגיע
הרגע לשאול את עצמינו מה אנחנו יכולים לעשות עכשיו?

'לא יהיה לך בית בחיך' [no vas a tener una casa en tu puta vida] גם בארץ קיימת בעיית המגורים שאינם
ברי השגה, ב-2011 היו הפגנות ענק בנושא יוקר המחייה בארץ - מחאת האוהלים. ההפגנות התחילו במרכז ת"א
והאנשים התחילו לגור באוהלים בגינה ציבורית וברחובות ראשיים. 'ביתך הוא אוהל'.

כן, בדיוק, ו בסופו של דבר אחרי המחאות למרות שהממשלה מודעת לבעיות שמטרידות את הציבור לא קרה הרבה שינוי, כמו בברצלונה ובספרד. מה אפשר לעשות כדי ליצור שינוי גדול יותר? ואיך עדיין יש לך אנרגיה לשנות אם אתה רואה שכלום לא משתנה?

כן, כמובן, זו שאלה שמלווה כל הזמן עבודה מהסוג הזה בכל העולם..

אנחנו תמיד חשבנו שה'פעולה' בפני עצמה, צריך לתת מרחב מחייה באותו הרגע שמספק אותך, ממלא אותך, מחדיר בך משמעות. ובדבר הקטן, בפעולה עצמה, מוכלים כל חיך- ההנאה, התשוקה, הטעם לחיים. אח"כ היא נגמרת [הפעולה], זה נכון, ואתה חוזר לדירה שלך שאתה לא יכול להרשות לעצמך, זה נכון. האופציה ההופכית לזה, היא האסטרטגיה. להתחיל תנועה חברתית, הופכת למפלגה פוליטית, צוברת כוח בשלטון ואז משנה את הדברים.

אנחנו לא רואים את זה כדרך שלנו. הדרך שלנו היא ללכת ולשייך מקומות וזמנים מהמערכת שלא נותנת לי לחיות כמו שאני רוצה. ככל שאנחנו 'גונבים' מקומות כאלה משם, עובר ככה יותר זמן. בתהליך הפעולות נגד יוקר המגורים למשל, אלה היו שנתיים שלוש בהם האנשים נהנו במהלך הפעולות האלו, במקום להיות בבית לסבול ולבכות, הם נהנו. זה מאוד חשוב, שאנשים נהנו במשך 3 שנים במקום לסבול. בנוסף, נוצרו רעיונות חדשים אצל האנשים, איך לפתור את בעיית התשלומים הגבוהים, למשל לחיות חיים קהילתיים יותר כדי להוזיל עלויות או לעזוב את העיר לכפר. הדברים האלו קורים כאשר מתאספים ומתאחדים עם הרבה אנשים. וזה מעביר אותך חוויה שמשנה אותך. השיח הפוליטי לא משנה אותך.. פוליטיקאים מדברים בטלוויזיה, אתה שומע אותם, אבל זה לא גורם לך לקחת החלטה בחיים שלך שתשנה אותך. לכל היותר תלך להצביע, לא יותר מזה. או כמו ששמעת, עכשיו בישראל הרבה אנשים אומרים אני לא מצביע, במחאה על הבחירות השלישיות. גם בספרד השנה אנחנו בבחירות השלישיות, אז אנחנו מבינים..

אבל לעומת זאת אנחנו מאמינים באקטיביזם, או באומנות- מבחינתנו זה פחות אקטיביזם ויותר אומנות, שתשנה את הדרך שלך להיות בעולם. שמציעה לך דרך חדשה להתקיים בעולם, להבין את האחרים, להבין את החברה, להבין את העצמך ולהבין איך אתה חי. כי שם מתחוללים השינויים העמוקים. לא בגלל האסטרטגיה הפוליטית, אלא בגלל החוויה החושית עם אחרים שגורמת לך לחוות את העולם בצורה שונה. למשל, בכך שיותר מתחשק לך לחזור לעשות חוויה שכזאת [השתתפות בפעילות] מאשר לצרוך. או שמתחשק לך יותר לחיות בקהילה מאשר לחיות לבד. וזה מה שאנחנו חושבים שהפעולות שלנו עוזרות ליצור, בגלל זה אנחנו לא מסתכלים על זה כל כך במונחים של יעילות, וכמותיות. מה שאנחנו משיגים זה שמלא רגעים בחיים שלי היו שונים ממה שהם היו מתוכננים להיות. בגלל זה עשיתי דברים כמו לשנות באופן רדיקלי את הדרך להבין את בעיית המגורים, מבעייה אישית לבעיה קולקטיבית, ומשם יוצא עולם חדש של מלחמות, של מאבק על זכויות וכו'..

זה בעינינו ההבדל בין 'ארטיביזם' ל'אקטיביזם'. 'אקטיביזם' הוא רשמי יותר שמחפש כוח לשנות דברים בשטח. עם אסטרטגיה פוליטית. 'ארטיביזם' הוא פרקטיקה יותר מעורבת חושים, שלא שווה להיגיון השיח והמציאות האובייקטיבית אלא לרגשות ולחושים. היא מערבת גם טכניקות, של פיקציה, אשליה, נרטיב ודימיון.

מה השיטה בה צילמתם את הסרטון שעשיתם ב"בנקיה"? בשיחה אמרת שהרבה פעמים מדובר יותר על לעשות את הסרטון ולפרסם, נשמע שזה יותר חשוב מלהשיג את המטרה.....

שני הדברים חשובים, לפרסם את הסרטון והחוויה עצמה. אבל מדובר קודם כל בחוויה. למשל, ללכת ולרקוד במשרד של לשכת עבודה או בבנק, החוויה שעוברת לך בגוף, היא לא אותה חוויה שתהיה לך אם תכתוב על זה אך לא תחווה את זה, זה לא אותו דבר לעשות, לחוות, לפעול או לכתוב על זה. אם אנחנו נכתוב תסריט, נעשה את זה על חווית בשרינו. החוויה היא חוויה חיה ואמיתית אבל זה נעשה כדי לרקום תמונה. ההבדל בין

אומן שפועל בסטודיו שלו, שמתאמץ לכתוב תסריט, לבנינו, הוא שאנו חלק מהחוויה שבונה את התמונה ומשמשת דוגמה לאחרים. המסיבה ב"בנקיה" באמת נעשתה, זה משהו שקרה, זה לא סט צילומים פיקטיבי. כשפרסמת את הוידאו אתה רצית לגרום לשינוי? כל תמונה, כל אמצעי ויזואלי שואף לגרום לשינוי מסוים, אתה מציג בשביל שמישהו אחר יראה ויתקרב לדעות שלך. אומנות זו סוג של רמאות, פיקציה. דרך האומנות, משהו שלא קיים ולא חשבת עליו קודם, חוזר אלייך ואתה מתחיל לחשוב ככה. זה הקסם, לבנות משהו שלא קיים, אתה יכול לשתף את מה שעשית בכדי שיחשבו ויראו את העולם כמוך. איך אנחנו בעצם "בוני תמונה"? הדרך שלנו היא לעשות את זה ביחד, בקולקטיב. אנו פועלים בקבוצה לא באופן יחידני, כך הדעות מגוונות ופחות נוקשות, מאשר שבאות מן אדם אחד. אנחנו לא רוצים לשכנע, אנו רוצים לפתוח מרחבים, שהחיים יובילו אותך לראות את הדברים בדרך אחרת, לא דווקא בדרך שלנו, אלא בדרך שבה החוויה תוביל אותך. לפני שרקדנו בבנק, לא ידענו איך זה יהיה, אבל לא עשינו את הפעולה מתוך ניסיון לשכנע אחרים בדעות שלנו, אלא בשביל לפתוח חוויה שתראה לך אולי יותר מעניינת מלצרוך או לשלם בבנק, שתמצא לעשות את זה יותר ממשהו אחר. זה קשור לרצונות ותשוקות, דבר חשוב בעבודה זו, הרעיון שלנו הוא שאתה בתור בן אדם תפתח לעוד רצונות ותשוקות, מעבר למה שהחברה החדירה בנו, מעבר לנורמות חברתיות. יש הרבה רצונות שאנו בתור בני אדם לא חוקרים, מעבר ללקנות דירה או נעל יש עוד הרבה רצונות. איך זה נבנה? דרך חוויות אומנותיות של החיים, יותר מאשר לשנות משהו קונקרטי, חוק. לדוגמה: נושא ההפלה, לא קשור אם זה חוקי או לא. לפני שחוק עובר, יש צורך שזה יעבור קודם כל בחוויה. יש חלק שרוצים לשנות את החוק ויש כאלה שדרך חוויות החיים שלהם לא רוצים כי לא מאמינים בזה. יש צורך לשנות את החוויה, את הדעות קודם, לא עוזר לשנות רק את החוק. חלק רוצים לשנות את החוק וחלק מבחינה תרבותית לא מקבלים את נושא ההפלה. החוק מגיעה אחרי שהחברה השתנתה, דרך תמונות וחוויות נפתחים לזה. אם חוויות החיים שלך היא א' אתה תהיה נגד. הרעיון הוא להיחשף לעוד רעיונות חברתיים ותרבותיים וכך תפתח לעוד רעיונות. הפוליטיקה מגיעה אחרי החוויה התרבותית אחר זה הופך להיות חוק יבש ולא רלוונטי.

מה התהליך והצעדים שעושים כדי ליצור פעולות שכאלה? הדבר מתחיל ברעיון אבל מה קורה הלאה? מה גורם לך לקום בבוקר, לחשוב ולתכנן שינוי, מה מניע אותך?

קודם כל מדובר על התמודדות עם קונפליקט, בלי קונפליקט אין תסריט, אין סרטים ותיאטרון. יש דברים ביומיום שמשפיעים עלינו, זה מניע אותנו וגורם לנו לרצות לשנות. השיטה היא תמיד אותו דבר, יש בעיה שמשפיעה עלינו יש תהליך, אנו יושבים ומתכננים את הדרך ליצור משהו. אנו עושים ישיבת מוחות, ובדקים מה אפשר לעשות כדי להתמודד עם הבעיה. כשיש כבר רעיון, מזמינים עוד אנשים שיהיו חלק מהפעולה, מהאקט שנעשה. מדובר על אנשים שאוהבים את מה שאנו עושים, את הרעיונות, לפעמים מדובר בקבוצות קטנות, גדולות ולפעמים גדולות יותר. על כמה אנשים מדובר? זה תלוי, לפעמים מעט מאוד ולפעמים הרבה. למשל, ב"בנקיה", היה לנו ברור שנרצה לעשות מסיבה, ידענו שרצינו להתקשר לאנשים בכדי שיסגור את חשבון הבנק ולהפוך את זה ויזואלי. פתחנו את זה לאנשים אחרים שהרגישו חלק מהקונפליקט ובאו לסדנא שלנו, הכנסנו פיקציה, היה תסריט מראש, חשיבה של מה נעשה, לפני שצילמנו. כל אחד יכל לקחת חלק, אחד אמר: "אני אביא כדור דיסקו", אחר אמר: "תעשי כאילו שאת בהריון" זהו.. שוט! אחד. אחר אמר: "אני אמזוג שמפניה לעובד הבנק". לקחנו וחיברנו את כל הסצנות ויש לנו את הסרט מבלי שצילמנו. הצלמים ידעו בדיוק מה יקרה איך כמה ואיפה. אחר כך עבדנו על להפיץ את הסרטון.

מה לא תעשו? מהם הגבולות שלכם?

לא נגרום נזק לגוף, לא נהרוס דברים. אנו דנים בסדנאות שלנו על הגבולות החוקיים בכל פעולה. בודקים האם רוצים להיעצר או לא. ב"בנקיה" ידענו שלא נרצה להיעצר, אז ידענו שנהיה בבנק רק 7 דק. למה...? כי זה הזמן שלוקח לרכב משטרה להגיע. כשאתה עובד ברחוב יש דברים שאין לך שליטה עליהם. איך הגיבו עובדי הבנק?

בסדר. זו שאלה ששאלנו את עצמינו בסדנא, כשניכנס איך יגיבו?. הבנו שאנו צריכים להיות נחמדים, להודיע שזה יהיה 7 דק, להביא להם שתייה כדי שיגיבו בסדר איתנו. עובדי הבנק ידעו שזה יקרה ונתנו להם פרוטוקול איך להגיב.

מהי הפעולה הבאה שלך? ספר לנו קצת עליה

לפעולה הבאה שלנו קוראים: "Fence world"

מדובר במחקר שאנו עורכים מזה שלוש שנים, "fence world" זה עולם שמבחינתנו יש בו שלושה מימדים שונים. יש מימד ראשון שקראנו לו, "Hard fence" מדובר על מדינות שיש להם חומות פיזיות אמיתיות או גבולות מאוד ברורים, כמו ישראל. למימד השני קראנו "Fency fence", זהו מימד של אורבניזם. הוא לא נראה מבחינה חזותית כמו חומות, אך חשבו ותכננו אותו בכדי לשלוט על האדם במרחב הציבורי. לדוגמה, ספסלים עם החלק הזה באמצע שלא מאפשר לך לשכב בספסל ציבורי, אזורים שאסור לך לדרוך עליהם או לעמוד בהם. קראנו למימד הזה "Fency fence" כי על פניו, נראה יפה אבל כל הפעולות נועדו להגביל אותך במרחב הציבורי. היופי לא נותן לך לראות שמדובר במחסום, לא מאפשר לך לזוז, ללכת לכיוון שרצית. המימד השלישי הוא "Internal fence", מדובר על מימד שמכיל בו את כל הדעות שנבנו במוח שלנו כחומה על האחר, על העולם. כל המימדים ביחד בונים את "Fence world". כחלק מתהליך הפעולה שלנו, אנו חושבים על דרכים יצירתיות לשבור את החומות השונות ועל זה אנו עובדים על זה בסדנאות שלנו. אנחנו בעצם הגענו למסקנה ש "Hard fence" היא לא "החומה" שהכי משפיעה על הציבור, היא לא החומה ההכי קשה, כי מדובר על משהו פיזי. לעומת זאת, החומה המחשבתית יותר קשה לגישור ויותר קשה לשבור אותה. דעה, דעות קדומות איך שוברים? אנו חושבים על דרך לעצור את החומות האלו לשבור אותם במימדים השונים. בסדנאות חשבנו על הרבה דברים, תכננו ספסלים שאפשר לחזור ולשכב בהם, עשינו פרפורמנסים שונים בנושא, עשינו סדנאות במרוקו בנושא "Hard fence". עכשיו, הדבר האחרון שאנו מתעסקים בו זה "Fency fence". מדובר בחומה שאנו מעצבים בדמות רובוט. הרובוט בעצם בא אחרייך ועוקב אחרי הצעדים שלך. הבדיחה היא להציע את זה למדינות שונות. אנו באים בהצעה ומציעים להפסיק להשקיע מכספי המיסים ואזרחים על חומות, עדיף שתשים על כל בן אדם חומה וזה ילך אחריו..... בדקנו זה זול יותר. אנו עושים פרפורמנס בנושא, אנו רוצים לנסוע לארה"ב ולהציע לטראמפ את הרעיון שישים חומה לכל בן אדם, זה פנסי וניתן לעצב ולהתאים את זה לכל אדם. ייקח לנו עוד כמה חודשים לסיים לעצב את הרובוט, לאחר מכן נעשה בדיקות איך עוצר, זז והולך לכיוון האנשים. כמה אנשים עובדים על זה? חמישה אנשים ואז בפעולה עצמה באים עוד. יש מעגלים שונים, אלו שמתחזקים ומתחילים עם הרעיון ומפתחים אותו, אז מעגל אחר שפועל ואז מעגל שלא פועל אך אולי מפיץ במדיה חברתית.

נעשה ע"י:

לוסיאנה הלר, אלמוג בהן, ספיר שלו ורוני שומני